

פוליטיקה, פדגוגיה ופרקטיקה בעת פנדמיה

במדינות רבות מדיניות החינוך בעת פנדמיה הייתה מעבר מידי לצורות שונות של חינוך מרחוק וללמידה מקוונת. לעיתים קרובות נושא החינוך עמד בראש סדר העדיפויות הציבורי, כאשר החינוך הפך לשירות חירום. המעבר המהיר לחינוך מרחוק הוכתב על ידי הנסיבות של המגפה. במצב הנוכחי מודגש הצורך לעשות את המרב כדי לתמוך במערכות החינוך בתנאים החדשים ולפתח מתודות מבוססות מחקר, שידריכו את מערכות החינוך, אך הדבר אינו מפחית מן הצורך בחשיבה ביקורתית על אודות המעבר הגלובלי ללמידה מרחוק באמצעות טכנולוגיה מקוונת.

השאלה המתבקשת לנוכח הנסיבות היא - האם הטכנולוגיות החינוכיות, כפי שהן, מהוות תרופת פלא למשבר נוכחי? כדי לתת מענה מספק לשאלה זו יש צורך בחקירה לעומק של השלכות קצרות וארוכות טווח של התהליכים להרחבת ההוראה המקוונת והפיכתה לשיטת ההוראה היחידה. חשוב לציין, כי הבעיות העולות בהקשר הזה אינן ייחודיות ואינן רלוונטיות אך ורק לעת הפנדמיה; הן היו קיימות גם לפני, אולי בצורה פחות חריפה. מטרת המאמר להציע כיווני מחקר אפשריים שיסייעו להבין את השלכות המצב על מדיניות החינוך.

הכלכלה הפוליטית של פדגוגיות פנדמיה

'פדגוגיות הפנדמיה' הפכו למוקד של תעשיית החינוך המפותחת. יש להדגיש, כי מעבר מהיר ללמידה מרחוק היה כרוך בקשיים רבים והתאפשר בזכות מאמצים בלתי שגרתיים של מוסדות חינוך רבים ושל חברות מסחריות רבות, העוסקות בטכנולוגיות מקוונות, שפיתחו שירותים לקהל הרחב, שבדרך כלל ניתנים בתשלום. הפעילויות ההתנדבותיות והפעילויות הממומנות על ידי קרנות צדקה העניקו למחנכים כלים ומשאבים רבים ואפשרו לקיים חינוך גם בתנאי חירום. עם זאת, כבר עכשיו ברור, כי שחקנים מסוימים בתעשייה של הטכנולוגיה החינוכית מתייחסים אל המשבר הנוכחי כהזדמנות עסקית. הם אינם רואים בו אילוץ זמני, אלא דגם לבנייה מחודשת של מערכת חינוך שתתקיים גם לאחר שהפנדמיה תחלוף. תאגידים גדולים, העוסקים בתחום טכנולוגיות המידע, מפתחים פלטפורמות ללמידה מקוונת, אך חוקרים לא מעטים מביעים חששות מתהליך זה. נטען, כי בעידן ההפרטה והביזור, הפלטפורמות הטכנולוגיות המסחריות ייהפכו לגורם המרכזי המאחד את המערכות החינוכיות הבית ספריות לרשת אחידה, מה שעלול לסכן את תפיסת הטכנולוגיה כנכס ציבורי.

ניתוח מנקודת מבט של הכלכלה הפוליטית מצביע על צורך בזהירות מרבית בעת קבלת ההחלטות על אודות אימוץ הפלטפורמות הדיגיטליות והרחבתן כבסיס לחינוך מרחוק. חברות עסקיות רבות בתחום הטכנולוגיה החינוכית שואפות להנצחת מצב החירום הקיים כאשר חינוך ציבורי הופך לסוג של "home schooling", המתווך באמצעות כלים טכנולוגיים, פרי פיתוחן של החברות המסחריות.

כעת קמו קואליציות בינלאומיות, הכוללות גופים כמו הבנק הלאומי, אונסק"ו ואחרים, שיוצרות שותפויות בינלאומיות למען סיוע למדינות שונות לגייס משאבים למאבק בווירוס הקורונה ולקדם צורות מגוונות של חינוך מקוון גם כתגובה המידית לפנדמיה וגם כחזון חינוכי לטווח הארוך.

ארגונים בינלאומיים בעלי עוצמה מעניקים לתאגידים אפשרות להרחיב את פעילויותיהם לתחומים ולמרחבים שקודם לכן היו מחוץ לשליטתם. גם ברמה הלאומית נוצרות קואליציות המקדמות סוג זה או אחר של חינוך מרחוק. מדיניות החינוך, שבאופן מסורתי הייתה מכוונת להעצמת רשתות המאחדות שחקנים ממגזרים שונים, שינתה את הכיוון והיא מעצימה חברות עסקיות ומדרבנת אותן לפתח תשתיות חליפיות לחינוך ציבורי במערכות שיכולות להתקיים גם לאורך השנים.

אי-שוויון דיגיטלי בעת פנדמיה

מחקרים מראים, כי בניגוד לתדמיתם הנפוץ לא כל הצעירים מעורים היטב בעולם הדיגיטלי, מקושרים לרשתות חברתיות מקוונות ושייכים לקטגוריה של 'ילדים דיגיטליים'. קיים מגוון גדול של בני נוער וצעירים הנגישים לעולם הדיגיטלי, אבל קיים גם מיעוט משמעותי המודר ממנו לחלוטין. עם סגירת בתי הספר והמאמץ להביא את כל התלמידים לחינוך מרחוק, מקבלי החלטות החלו להבין כי השיח הדומיננטי על אודות הצעירים מטעה וכי בעקבות כך רבים מהתלמידים הפכו למנותקים ממערכת החינוך.

התגובה לכך הייתה לפעול לפיתוח קשר בין התלמידים הללו לבית הספר באמצעות הנגשה. אולם הטכנולוגיה וההנגשה אינן מספיקות ויש צורך בהכנת התלמידים לכניסה לעולם הדיגיטלי. זהו תהליך מורכב, הדורש טיפוח מיומנויות המאפשרות להשתמש בטכנולוגיה באופן מושכל ויעיל. מחנכים רבים דיווחו על קושי בהשגת מעורבות תלמידים בלמידה מקוונת ומתלבטים בשאלה כיצד ניתן לתמוך בשימוש של תלמידים ומשפחותיהם בכלים טכנולוגיים בביתם. חשוב לציין, כי התמיכה חייבת להתייחס לא רק לתלמיד אלא גם למשפחתו ואף לקחת בחשבון את הסיכונים הכרוכים בגלישה הבלתי מפקחת באינטרנט. יש לזכור, כי הפערים הקיימים במערכת החינוך ובחברה הרחבה מתרחבים במשבר הנוכחי ולכן יש לשים דגש מיוחד על תמיכה בתלמידים מאוכלוסיות מוחלשות. טכנולוגיה כשלעצמה אינה כלי להתמודדות עם אי-צדק ואי-שוויון חברתי. הענקת גישה מקוונת ללמידה ללא תמיכה מתאימה לא תמחק את אי השוויון החברתי והכללי אלא רק תשריש אותו.

מרחבים והיררכיה בעת פנדמיה

מחקרים שנערכו בשנים האחרונות, בטרם פרוץ המגפה, בחנו את ההשלכות השליליות של מתן אפשרות לתלמידים להביא לבתי הספר כלים טכנולוגיים. מצב הסגר מביא לטשטוש הגבולות שבין כיתה לסביבה הביתית, לערבוב בין עולם הלמידה בעידן הדיגיטלי לחיי המשפחה. המצב שנוצר פועל לכיוון הרחבת אי השוויון ומדגיש את הצורך בהעברת הפיקוח על הפרקטיקות הפדגוגיות ממערכות מרוחקות ולא אתיות לידי המחנכים, הנמצאים בקשר אישי עם תלמידיהם וקהילותיהם.

ניסויים חינוכיים

בקרב הציבור הרחב ובין מקבלי החלטות קיים שיח של ניסוי, שהופך תלמידים, הורים ומורים לישפני מעבדה, שיעילותם ותגובותיהם חשובות למען עיצוב החינוך העתידי. התפשטות הפנדמיה

יצרה את הניסוי הטבעי שבוחן את היעילות של הלמידה המקוונת. וירוס הקורונה נתן הזדמנות להראות את העדיפות של למידה מקוונת על פני למידה פנים-אל-פנים. אולם תפיסה זאת מתעלמת מהצורך להגדיר את המדדים להשוואה ולעצב את הניסוי בהתאם. כמו כן, הפיכת כל החינוך לשדה ניסוי ענקי מפחיתה את האפשרות של גילוי יוזמה ויצירתיות, כאשר תהליכי הלמידה הופכים שקופים לכולם, נעדרי פרטיות וניתנים לפיקוח. ניתן לראות, כי השינויים הללו במערכת החינוך בעקבות וירוס הקורונה תואמים לחתירה הקיימת כבר מזמן במערכת להפוך את החינוך לנתון לפיקוח ולהאחדה.

התקציר מבוסס על המאמר :

Williamson, B., Eynon, R., & Potter, J. (2020). Pandemic politics, pedagogies and practices: digital technologies and distance education during the coronavirus emergency. *Learning, Media and Technology*, 45(2), 107-114